

ELNARƏ TAĞIYEVA
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Bakı Dövlət Universiteti
Ünvan: Akademik Zahid Xəlilov küçəsi
e-mail: bduelanara@gmail.com

NƏSİMİ YARADICILIĞI

Xülasə

Oxuculara təqdim olunan bu məqalədə göstərilir ki, Nəsimi yaradıcılığı yalnız Azərbaycanda deyil, bütün yaxın Şərqdə də sevilir və öyrənilir. Nəsimi sənəti bütövlükdə insan gözəlliyinə, insan qüdrətinə, insan sevgisinə həsr olunub. Nəsimi dilin zənginliklərindən, qəzəllərində özünəməxsus bir ustalıqla istifadə edir. Filosof-şairin poeziyası çox tez bir zamanda Orta Asiya, Türkiyə və İran xalqları arasında populyarlıq (şöhrət) qazanır. Nəsiminin şeirlərini xalq arasında avazla oxumaq və onun hürufi ideyalarını təbliğ etmək üstündə bir çoxları əzablara qatlaşır, hətta canlarından da keçirlər. Yaradıcılığının ilk dövrlərində Nəsimi də ustadı Nəimi kimi sufizim mövqeyində dayanır və şair öz əsərlərini “Hüseyni,” “Seyid Hüseyni”, “Seyid”, təxəllüsləri ilə yazır.

Zümrüd Quluzadə yazır: “Nəsimi yaradıcılığının mərkəzində lirik qəhrəmanın aşiq olduğu onu yüksəldən, kamilləşdirən və öz nuruna qərq edən gözəl Allah dayanır. İnsan üçün ən yüksək, ülvi duyğu həmin sevgilinin vüsəlinə yetişmək, ona qovuşmaq, onda əriyib yox olmaqdır. Şair yazır ki, eşqi günah sayanların sözlərinə baxmayaraq, o, bu yoldan çəkinməyəcək. Çünki yalnız bu yol insanı tanrıya, həqiqətə çatdıra bilər.

Nəsimi Azərbaycan ədəbiyyatında ana dilində ilk dəfə müstəzad, mürəbbi və tərəcibəndlər yazmışdır. Onun rübailəri, tüyuqları bədii quruluş və məzmunca orijinal və qiymətlidir. O, həyat cəmiyyət haqqında açıq deyilməsi qorxulu olan tənqidi fikirlərini aşiqanə misralar və ya təbiət təsvirləri içərisində söyləmişdir.

Azərbaycanda isə görkəmli ədəbiyyatşünas Salman Mümtaz 1926-cı ildə Nəsimi divanını ərəb əlifbası ilə nəşr etmişdir. Bu nəşrlər Nəsimi irsinin geniş yayılmasında mühüm rol oynasalar da, böyük sənətkarın əsərlərini tamamilə əhatə etmişlər.

Açar sözlər: Nəsimi, hürufilik, Yaxın Şərq.

Nəsimi Azərbaycan dilində şerin ilk gözəl nümunələrini yaradan dahi bir sənətkardır. Onun ana dilindən başqa ərəb və fars dillərində də yaratmış olduğu divanlar şairin adının öz vətənidən çox-çox uzaqlarda, bütün Yaxın Şərqdə şöhrətlənməsinə səbəb olmuşdur. Yaxın Şərqdə yeni bir təriqət-şəhər sənətkarlarının görüşlərini ifadə edən hürufilik geniş yayılmağa başlamışdı. Nəsiminin anadan olması ilə təxminən eyni vaxtda – 1370-ci ildə Səmərqənddə hakimiyyəti ələ alan böyük türk hökmdarı Əmir Teymur dünya ağalığı fikri ilə qərbə doğru hərbi yürüşə çıxır və tezliklə Ankaraya qədər çox böyük torpaqları işğal edir. Tez-tez baş verən bu dağıdıcı müharibələr minlərlə insanın həyatına son qoyur, şəhər və kəndlərin dağılmasına səbəb olurdu. Bütün bunlar dövrün qabaqcıl şəxsiyyətlərində etiraz doğururdu. Ancaq bu etirazı açıq şəkildə bildirmək təhlükəli idi. Buna görə də humanizm və insan hüquqları uğrunda mübarizə apararıq adamlar bütün bunları xalqın başa düşə biləcəyi formaya salır, din və təriqət pərdəsinə bürüyürdülər. Banisi Fəzlullah Nəimi, ən böyük nümayəndəsi isə Nəsimi olan hürufilik təriqəti də elə bu cür meydana çıxmışdı. Bu təriqətin əsas prinsipini insanın Tanrı tərəfindən çox böyük potensial imkanlarla yaradıldığı və onun öz nəfsini kamilləşdirmək, heyvani instinktlərdən çəkinmək yolu ilə ilahi mərtəbəyə yüksəlməyə qadir olmaq imkanı təşkil edirdi.

Bu işdə ərəb əlifbasının işləndiyi ölkələrdə geniş yayılmış əbcəd hesabı köməyə gəlirdi. Hürufilər də elə bundan istifadə edərək, Qurandan aldıkları müxtəlif müqəddəs ayə və ifadələrin

rəqəm qarşılığı ilə insan üzündə xəyalən gördükləri hərf və sözləri riyazi baxımdan müqayisə edir, bunlar arasında bərabərlik tapır və bu vasitə ilə insanı ilahi mərtəbəyə layiq olduğu, zülm və zəlalət üçün yaradılmadığı fikrini əsaslandırır. “Hürufi” sözünün özü də ərəb dilindən tərcümədə “hərflərə aid olan” anlamını verir.

Nəsimi Hələb şəhərinə gəldikdən sonra ətrafına tərəfdarları toplayıb hürufi ideyalarını yaymağa başlayır. Şairin həyatı üçün narahat olan qardaşı Şah Xəndan ona müraciət edərək ehtiyatlı olmağı tapşırır. Ancaq öz iradəsində dönməz olan şair:

Dəryayı - mühit çuşə gəldi,
Kövnülə məkan xuruşə gəldi
Sirri-əzəl oldu aşikara,
Arif necə eyləsin müdara?

misraları ilə cavab verərək mübarizəni dayandırmayacağını bildirir.

Xüsusən onun ana dilində yazdığı əsərlər bütün türkdilli xalqlar üçün nümunə ola biləcək yüksək poetik bir üslubda qələmə alınmışdır.

Bir çox başqa klassiklərimiz kimi Nəsimi yaradıcılığının, şairin bədii irsinin ölməzliyi- hər dövrdə kəsb etdiyi yeni ictimai- fəlsəfi məzmun və yüksək sənətkarlığı ilə bağlıdır.

Altı yüz əlli il öncə yaşayıb yaratmasına baxmayaraq, Nəsimi bizim indiki ədəbi dilimizdən cüzi fərqlənən bir dildə danışır, öz xələfləri ilə söhbət edir. Bu isə Qazi Bürhanəddin, Xətai, Fizuli, Vaqiflə birlikdə Nəsiminin çağdaş ədəbi dilimizin yaradıcılarından biri olduğu göstərilir. İndi elmi əsərlərdən anlayırıq ki, böyük şairimiz:

Dün gecə bir dilbər ilə eyşimiz məmur idi,
Lakin ol xunxarə gözlər uyxudan məmur idi,
Həmnəşin idi Nəsimi dün gecə bir yar ilə,
Könlü şadü vaxtı xürrəm, məclisi pürnur idi.

deyərkən “dilbər” sözü altında öz müəllimi Fəzlullah Nəimini nəzərdə tutmuş. Əslində bu gün bu misralar oxucunun gözü qarşısında iki sevgilinin görüşüb danışdığı əsrarəngiz bir gecə canlanır.

Nəsimi sənəti bütövlükdə insan gözəlliyinə, insan qüdrətinə, insan sevgisinə həsr olunub. Nəsimi dilin zənginliklərindən, qəzəllərində özünəməxsus bir ustalıqla istifadə edir. Bəzən şair şeirlərini yalnız xitab və ifadəli təkrarlar üzərində qurur:

Məndə sığar iki cahən, mən bu cahana sığmazam,
Cövhəri la məkan mənəm, kövnu məkana sığmazam.

Filosof- şairin poeziyası çox tez bir zamanda Orta Asiya, Türkiyə və İran xalqları arasında populyarlıq (şöhrət) qazanır. Nəsiminin şeirlərini xalq arasında avazla oxumaq və onun hürufi ideyalarını təbliğ etmək üstündə bir çoxları əzablara qatlaşır, hətta canlarından da keçirlər. Yaradıcılığının ilk dövrlərində Nəsimi də ustadı Nəimi kimi sufizim mövqeyində dayanır və şair öz əsərlərini “Hüseyni,” “Seyid Hüseyni”, “Seyid”, təxəllüsləri ilə yazır.

Zümrüd Quluzadə yazır: “Nəsimi yaradıcılığının mərkəzində lirik qəhrəmanın aşiq olduğu onu yüksəldən, kamilləşdirən və öz nuruna qərq edən gözəl Allah dayanır. İnsan üçün ən yüksək, ülvi duyğu həmin sevgilinin vüsəlinə yetişmək, ona qovuşmaq, onda əriyib yox olmaqdır. Şair yazır ki, eşqi günah sayanların sözlərinə baxmayaraq, o, bu yoldan çəkinməyəcək. Çünki yalnız bu yol insanı tanrıya, həqiqətə çatdırır. (Nəsimi seçilmiş əsərləri, II cild Bakı 2004)

Nəsimi Azərbaycan ədəbiyyatında ana dilində ilk dəfə müstəzad, mürəbbi və tərcibəndlər yazmışdır. Onun rübailəri, tüyuqları bədii quruluş və məzmunca orijinal və qiymətlidir. Rübailərində hürufiliyin müddəaları, şairin fəlsəfi görüşləri, Həyat və Kainat haqqında düşüncələri yığcam və məntiqi bir dildə ifadə olunmuşdur. O, həyat cəmiyyət haqqında açıq deyilməsi qorxulu olan tənqidi fikirlərini aşiqanə misralar və ya təbiət təsvirləri içərisində söyləmişdir.

Nəsimi poeziyasında libas dəyişkənlik və ötürülmə simvoludur, dünyəvi yalanın, bir-birini fasiləsiz əvəzləyən oyun və aldanışların təzahür elementidir. Həqiqətən Nəsimi bütün ömrü boyu özünü səhər nəsimi; səba yeli yaranmış mehi bilib: heçdən zühur edib, qəfil gəlib, qəfildən də heç olub gedib. Onun üçün merac bəyana gəlməyən şəffaf çılpəqlığa ürcah formasız və çəkisiz ruhun meracıdır. Əcəba, Nəsiminin kəpənəkliyi də bu səbəb üzünə yozulmazmı? Təsədüfən İmaməddin

Nəsiminin “kəpənək” və “tapdım rədifli” iki şeirini oxudum və məlumum oldu ki, söhbət burada da geyimdən gedir. Sən demə, kəpənək fars dilində “yapıncı” kimi mənalandırılır. Nəsimi şeirlərinin kontekstində də “kəpənək” sözü məhz “yapıncı” anlamında işlədilir.

Kəpənək geymişəm, əndişədən azad olubam,
Üşümək müşkülünü eylədi asan kəpənək.

Şübhəsiz ki, kəpənək burada çoban həyatının, dağlı güzəranının rəmz simvoludur. Nəsiminin belə qiyafəyə düşməsinin səbəbi ustadı Fəzlullah Nəsiminin müridlərinə, yəni xələflərinə başqa sözlə desəm şagirdlərinə göndərdiyi vəsiyyətnamə əsərindən bəlli olan bir xəbərdarlıq idi. Öz geyiminizi xarici görünüşünüzü dəyişin, şirvanlı və dağlı camaatının şəklinə salın. “Vəsiyyətnamənin” yazılma tarixi 1934- cü ilə təsadüf edilir, həmin ili də Nəsimi Bakıdan Gürcüstana ucqar bir kəndə köçür və uzun müddət orada yaşayır. Nəsiminin ucqarlara çəkinməsinə pis baxıblar, yapıncı geyinib dağlarda qaçağa dönməsini qorxaqlıq, xəyanət əlaməti kimi qiymətləndiriblər. Kəpənək təkcə üşümək müşkülünü aradan götürən geyim yox, həm də, Nəsimi poeziyasının çoxsaylı eyhamlarından biridir. Təəccüblüdür, necə olur ki, məkana və bəyana sığmayan şair bütün istəklərini Kəpənək içində tapdığını söyləyir? Bunlar nə deməkdir, yahu? Bir çoban yapıncısı bir dünyadan artıq olarmı heç? Mənşəycə “kəpənək” sözü xalis türk sözüdür, həm pərvanəni bildirər, həm də yapıncını. Farslar bu sözü türk dilindən götürüblər və bu sözü yalnız çoban geyimi, çoban kürkü mənasında işlədirilər, onlar bu kürkün niyə kəpənək olduğunu bilməzlər. Nəsimi üçün kəpənək onun fəlsəfi ideyaları müstəvisində cızılan dünya konsepsiyasının obyektiv vizual görkəmidir. (Nəsimi seçilmiş əsərləri, I cild Bakı 2004) Odur ki, Nəsiminin fəlsəfi paradıqmasına düzülmiş biliklər kəpənək geyinən, yəni ikilik pərdəsindən keçib birlik bacasından boylanan şəxsi tanrı saymağa Allah kimi qəbul etməyə rüsxət verir, bu mənada “kəpənəkpuş” Nəsimi ifadəsilə hürufi şairi özünü Allaha döndüyünü, Allah olduğunu, Allah kimi zühur etdiyini bildirir.

“ Kəpənəkpuş Nəsimini edib Fəzlillah,
Onda həm cənnəti, həm huriyi qılman tapdım”

Beləliklə Nəsimi fikirlərini bir yerə toplayıb da bu qənaətə gəlmək mümkündür ki, hürufilərin simvolik bildirmələr sistemi içində kəpənək müqəddəs geyim kimi qavranılır.

Nəsiminin qəzəllərini mövzusunə görə əsasən iki yerə bölmək olar. Bunların bir qisminə şairin gerçək həyatda görüb müşahidə etdiyi gözəllərin təsvir və tərənnümü verilir. Bu cür qəzəllərdə Nəsimi insan gözəlliyi qarşısında öz heyrətini bildirir, səmimi məhəbbət duyğularını ifadə edir. İkinci qisim qəzəllərdə isə Nəsimi insanı kamil olmağa, özünü tanımağa, heyvani ehtiraslardan uzaq olmağa səsəyir.

Yanıram qəzəli– şairin məhəbbət duyğularını tərənnümünə həsr edilmiş qəzəllərdən biri:
Səndən iraq, ey sənəm, şamü səhər yanaram,
Vəslini arzularam, daxi betər yanaram,
beyti ilə başlayır.

Qəzəldə gözələ müraciət edən aşiq, ondan uzaqda olduğu üçün gecə-gündüz yandığını, qovuşmağı arzu edərkən bu yanğını daha da şiddətləndiyini təsvir edir. “ Səndən iraq” dedikdə aşiq həm sevgilisindən uzaqda, ayrılıqda olmasını, həm də yanmağı sevgilisinə arzu etmədiyini bildirir. Şair burada “iraq olsun” kimi xalq deyim tərzindən uğurla bəhrələnmişdir.

Şairin “ Mən mülki cahan “ qəzəli mənəvi-əxlaqi məzmun daşıyan, yəni insani kamilliyə səsəyən pisliklərdən çəkindirən qəzəlləri arasında mənəvi ustadı Mənsur Həllacın “əhəlhaq” məzmununu ifadə edən əsərləri mühüm yer tutur. Şairin bu cür qəzəlləri kiçik qəsidə təsiri bağışlayır və güman ki, dərvişlərin oxuması üçün nəzərdə tutulmuşdur.

“ Mən mülki- cahan, cahan mənəm mən
Mən haqqa məkan, məkan mənəm mən”

Şair dolayısı yolla göstərmək istəyir ki, lirik “mən” yəni insan olmasa, yer üzünün, dünyanın heç bir mənası olmaz.

Mən ərşilə fərşü kafü nunam,
Mən şərhü bəyan, bəyan mənəm mən

İkinci beytdə də fikrini davam etdirən lirik qəhrəman insanın nəinki yer üzünü, həm də bütün kainatı bəzədiyi müddəasını irəli sürür.

Nəsimiyə görə, bütün kainatda Tanrının nişanı da, məhz insanlardan və buna görə də məntiqi olaraq, aşağıdakı beytin mənası gəlir:

Mən sürəti -mənidə həqəm, həq,
Mən həqqi-əyan, əyan mənəm, mən

Ömrünün bir hissəsi XV əsrə təsadüf edən Nəsimi Füzuliyə qədər ki, istər ana dili, istərsədə farsdilli şeirin bənzərsiz ifadəçisidir. Həllac Mənsur, Fəzlullah Nəimi və sonda Nəsimiyə qədər gəlib çatan sufi ideyalarının nişanı, əsasən dövrün zülmkar hökmdarlarına, padşahlara yönəlmişdi. Bu yolla onlar, insanın zülmkar bir varlıq olmadığını irəli sürür, belə bir varlığın hətta Tanrı qatına belə qalxmağa layiq bilirdi. Hürufilik tərəfdarları təqiblərə məruz qalmışdılar. Nəsimiyə işgəncə verib onu atların arasında saxlamaqla bədəni parça- parça edilmişdi. Nəsimini isə Misir sultanının əmri ilə diri-diri dərisi soyulmuşdu. Şairin zindan günlərində həbsdə yazdığı cəsarətli şeirləri mühakimə zamanı mərdanə davranışı məntiqi cavabları, mətin iradəsi uzun müddət xalq arasında danışılmış, əfsanə kimi dillərdə, ağızlarda söylənmişdir. Xüsusən şairin ölümü haqqında bir-birindən fərqli rəvayətlər mövcuddur. Bunların birisində Nəsiminin edamı belə təsvir edilir.

“Bir gün Hələb şəhərində gənc bir hürufi Nəsiminin bir şerini uca səslə oxuyurmuş. Bu zaman gənci həbsə alırlar: O, şeiri özünün yazdığını söyləyir. Ruhanilərin fitvası ilə onu dar ağacından asılmağa məhkum edirlər. Hadisədən xəbər tutan Nəsimi özünü cəza meydanına yetirib, şeirin müəllifi olduğunu bildirir. Ruhanilər onun hürufi mürşidi olduğunu öyrənib, diri-diri soyulmasına əmr verirlər. Dərisi soyularkən qan itirən şairin saraldığını görən ruhanilər istehza ilə soruşurlar: (Nəsimi seçilmiş əsərləri, I cild Bakı 2004)

- Sən ki, haqsan, bəs niyə rəngin sarıdır?
- Nəsimi:
- Mən əbədiyyət üfiqlərində doğan eşq günəşiyəm. Günəş batanda saralar,- deyə cavab verir.

Bu rəvayətdə belə bir qeyd də var ki, guya şairin ölümünə fitva verən ruhani demişdir:

-Bu o qədər məlumdur ki, onun qanından hara düşsə kəsib atmaq lazımdır.

Təsadüfən şairin qanından bir damcı həmin ruhaninin barmağına sıçrayır. Camaat ondan barmağının kəsilməsinin tələb edir. O isə -mən sözgəlişi demişəm,-cavabını verir. Bu zaman al qan içində olan şair:

Zahidin bir barmağın kəssən dönüb həqdən qaçar,
Gər bu gerçək əşiqi sərpa soyarlar ağrımaz- deyərək ölür.

Nəsimi özündən sonra zəngin bir irs qoyub getmişdir. Dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin Yaxın Şərq ədəbiyyatına gətirdiyi humanist ideyaları davam və inkişaf etdirən böyük sənətkar insana, insan ləyaqətinə, onun qüdrətinə olan yüksək inamını tərənnüm edərək şeirlərində insanı həyatın yaradıcısı, həyatı gözəlliklərin əsil mənbəyi kimi vəsf etmişdir.

Məhz buna görə də Nəsimi dini ifadələrindən geniş istifadə yolu ilə fikirlərini yaymağa çalışırdı. O öz şeirlərində birinci növbədə cahil insanları tənqid edir, həyat gözəlliklərindən ilham almağa çağırırdı.

Nəsimi əsərləri Yaxın Şərqdə geniş yayılmasına baxmayaraq bu vaxta qədər bütövlükdə toplanıb mükəmməl şəkildə nəşr edilməmişdir. Doğrudur, onun əsərləri ilk dəfə 1844-cü, sonra isə 1871 və 1880 –ci illərdə İstanbulda çap edilmişdir. Bu nəşrlərin əvvəlində şairin fars dilində şeirlərindən də nümunələr vardır.

Azərbaycanda isə görkəmli ədəbiyyatşünas Salman Mümtaz 1926-cı ildə Nəsimi divanını ərəb əlifbası ilə nəşr etmişdir. Bu nəşrlər Nəsimi irsinin geniş yayılmasında mühüm rol oynasalar da, böyük sənətkarın əsərlərini tamamilə əhatə etmişlər.

Şairin ana dilində divanının elmi-tənqidi mətnini ilk dəfə Azərbaycan alimlərindən C.Qəhrəmanov nəşrə hazırlamışdır. O Bakı, Leningrad və İrəvan əlyazmaları fondlarında saxlanılan beş nüsxəni İstanbul və Bakı nəşrləri ilə tutuşduraraq şairin ana dilində əsərlərinin ilk elmi- tənqidi mətnini ərəb əlifbası ilə nəşr etdirmişdir. Hüseyn əyan da Nəsimi divanını çapa hazırlamışdır. Nəsimi irsi son dərəcə təhriflərə uğramışdır. Hər şeydən əvvəl, böyük şairin

davamçıları hürufiliyin ciddi təqib olunduğu illərdə Nəsimi divanının üzünü köçürərkən onları müəyyən dərəcədə dəyişdirmək məcburiyyətində qalmışlar. Nəsiminin müxtəlif ölkələrdə, müxtəlif zamanlarda yazdığı şeirlərinin hamısı divanına düşə bilməmişdir.

Əgər Nəsimi sənətindəki dərin humanizim qlobal-bəşəri mahiyyət daşıyarsa, onun yüksək poetik sənətkarlığı, dilinin şirinliyi və axıcılığı, heyvətəməz poetik ritmikası öz doğma xalqına xidmət edir, onun estetik zövqünün kamilləşməsində başqa klassiklərimizlə çiyin-çiyinə gedir. Xüsusən xalq dilinin üslubi- qrammatik imkanlarından yaradıcı şəkildə bəhrələnməkdə Nəsimi şeiri misilsiz, taysız, bərabərsizdir.

Rəqib məndən sorur: nəndir sənin yar?

Rəfiqimdir, həbibimdir-nəm olsun!

Rəqibin istehzalı, kinayəli, tikanlı sualına bu cür sərras, səlist və şirin cavabı ancaq Nəsiminin lirik qəhrəmanı verə bilərdi.

Nəsimi əbədi irsinin bu gün belə aktual olmasının səbəbi də məhz insanı kamilliyə, vəhşi instinktlərdən əl çəkməyə, şəh əməllərə səsləyən “nəfsi-əmmarədən” uzaqlaşmağa səslənmişdir. Bu gün də insanlar öz nəfslərinin ucbatından öz qardaşlarına zülm edir, onların bədbəxtliyinə laqeyd qalırlarsa, hətta bəzən bu bədbəxtlikdən patoloji ləzzət alırlarsa, deməli, Nəsimi sənəti yaşayır və humanist ideyaların təntənəsi uğrunda mübarizədə tərəqqi-pərvər bəşəriyyətin havadarı, silahdaşı kimi çıxış edir.

İstifadə olunan ədəbiyyat

1. Nəsimi . Seçilmiş əsərləri., I cild Bakı “Lider nəşriyyat” 2004
2. Nəsimi . Seçilmiş əsərləri., II cild Bakı “Lider nəşriyyat” 2004

Э.Тагиева

Творчество Насими Резюме

Читателям творчество Насими статье указывается, что творчество Насими любят и изучают не только в Азербайджане но и на Ближнем Востоке.

Творчество Насими посвящено в целом человеческой красоте, человеческой силе, человеческой любви.

В своих газелях Насими мастерски использует языковое богатство. Поэзия философа-поэта очень быстро завоевывает популярность среди народов Центральной Азии, Турции и Ирана. Многие из них подверглись мучениям и даже пожертвовали жизнью из-за того, что читали его стихи в голос и пропагандировали его хуруфийские идеи. В первые поры своей творческой деятельности Насими, как и свой учитель Наими, стоял на стороне суфизма, и писал свои произведения под псевдонимами «Хусейни», «Сейид Хусейни» и «Сейид».

Зумруд Гулузаде пишет: «В центре творчества Насими стоит всевышний Господь, который возвышает, совершенствует и окружает влюбленного лирического героя собственным светом». Поэт пишет, что, несмотря на слова тех, кто считает любовь грехом, он не отступится от этого пути. Потому что только этот путь может привести человека к Богу, к истине.

Насими был первым в азербайджанской литературе, кто писал мустазад, мурабби и тарджибэнд на родном языке. Его рубаи, туюги являются оригинальными и ценными с точки зрения художественной структуры и содержания. Он высказывал опасную для открытого озвучивания критику в отношении жизни и общества в форме романтических полустий или описания природы. А в Азербайджане видный литературовед Салман Мумтаз в 1926-ом году опубликовал диван Насими, используя арабский алфавит. Наследие Насими было существенно искажено. В первую очередь, последователи великого поэта в годы жестокого преследования хуруфизма были вынуждены в определенной мере изменить их при

переписывании дивана Насими. Не все стихи, написанные Насими в различных странах в разное время, смогли попасть в диван.

Ключевые слова: Насими, Хурифизм, Ближний Восток.

E.Tagieva

The creative activity of Nasimi Summary

This article presented to readers shows that Nasimi's creativity is loved and studied not only in Azerbaijan but also in the Near East. Creative work of Nasimi is wholly dedicated to human beauty, human power, and human love.

In his ghazals, Nasimi masterfully uses linguistic wealth. The poetry of the philosopher-poet had very quickly gained popularity among the peoples of Central Asia, Turkey and Iran. Many of them were tortured and even sacrificed their lives because they loudly read his poems and promoted his ideas of Hurufism. In his early creative activity, Nasimi, like his teacher Naimi, supported Sufism, and wrote his works under the pen-names "Huseyni", "Seyid Huseyni" and "Seyid".

Zumrud Guluzadeh writes: "In the center of Nasimi's creativity stays the Supreme Creator, who spiritualizes, rationalizes and surrounds the lyric hero in love with own light." The poet writes that, despite the words of those considering love a sin, he will not give up of this path. Because only this path can lead a person to God, to truth.

Nasimi was the first poet in Azerbaijani literature, who created mustazad, murabbi and tarjiband in his native language. His rubai, tuyug are original and valuable in terms of literary structure and content. He expressed criticism about life and society, being dangerous to be voiced openly, in the form of romantic hemistiches or a description of nature. And in 1926 in Azerbaijan, a prominent literary scholar Salman Mumtaz published the diwan of Nasimi using the Arabic alphabet. Nasimi's heritage was distorted significantly. First of all, the great poet's followers during the years of brutal persecution of hurufism were forced to change them to some extent when copying Nasimi's diwan. Not all the poems written by Nasimi in different countries at various times have been included into the diwan.

Key words: Nasimi, pantheism, Near East

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 28.03.2019

Çapa qəbul olunma tarixi: 12.04.2019

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Abbas Abbassov tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur.